

Túl az Éperencián

**„Mi és a tárgyak, világosság és sötétség, test és lélek,
Két lélek, lélek és az anyag, Isten és a világ,
Gondolat és térbeliség, ideális és reális,
Érzékenység és értelem, fantázia és az ész,
Lét és törekvés, a test két fele, jobb és bal.”**
(J.W. Goethe: Ellentétek)

Az arány fogalma átszövi mindennapi életünket, találkozunk vele az áru mennyisége és ára közötti kapcsolatban, a természet törvényeinek és a gazdasági élet összefüggéseinek matematikai megfogalmazásában, a természeti jelenségekben, a művészetekben és az élet számtalan más területén. Az épületek, szobrok, képek alkotóit arányok segítik a valóság megragadásában, művészi törekvéseik megvalósításában.

A zenében a hangok viszonya a rezgésszámok arányára vezethető vissza, és meghatározó szerepet játszanak az arányok a ritmus, az ütem, a dallam, a harmónia területén csakúgy, mint a teljes mű megalkotásában. Az arány fogalma szinte egyidős az emberi kultúrával, tartalma azonban folyamatosan változik. Az aránnak szerepe volt a szerzett javak, a nehezen megszerzett élelem elosztásában.

Az ókori Görögországban az aránnak és az arányosságnak különös jelentőséget tulajdonítottak. Arányosnak mondták azt, ami egyenletes, méltányos, mértékletes, valódi. Arisztotelész és Platón görög filozófusok azt tanították, hogy az arányosság a szépség elengedhetetlen kritériuma.

E tanítás szerint az arányok helyes megválasztása jelenti a harmóniát, ez pedig a helyes élet alapja.

A Kr.e. IV. században élt görög származású orvos, Galénosz szerint az egészséges testben egyensúlyban van az elsődleges minőséghez (hideghez, meleghez, szárazsághoz, nedvességhez) kapcsolódó nedvek – a vér, a nyál, a sárga epe és a fekete epe – aránya. Betegségek alkalmával ez az egyensúly bomlik meg.

Az élő természetben található különös arányok felismerése kapcsán óhatatlanul megfogalmazódnak a jelenségek közötti mélyebb összefüggésekre vonatkozó kérdések. Van-e kapcsolat egy csigaház spirált formáló alakja és a napraforgó tányérján a magok spirális elhelyezkedése közötti?

Gondolkodtatok már azon, hogy miért olyan könnyű egy almát két egyenlő félre vágnunk, ugyanakkor miért bajlódunk vele olyan sokat, ha három vagy öt egyenlő részre szeleteljük? Milyen törvény érvényesül, amikor a lepke egyik szárnyának csodálatosan szép rajzolata a legfinomabb részletekig ismétlődnek a másikon is? Mi az oka annak,

hogy a lovak, kutyák, gyíkok, legyek, békák, sasok, férgek, cápák testének felépítésében egyaránt bal és jobb oldali szerveződés figyelhető meg?

Az ember valami oknál fogva vonzódik a szimmetriához. A szimmetria csábítja vizuális érzékeinket, így szépérzékünkben is szerepet játszik. Ugyanakkor a tökéletes szimmetria ismétlődő és megjósolható, és tudatunk a meglepetések is szereti, ezért aztán gyakran jobban kedveljük a tökéletlen szimmetriát a pontos matematikai szimmetriánál. A természeti világ legfeltűnőbb mintái is szimmetrikusak. S ami nagyon érdekes, hogy a természet nem elégedett a túl erős szimmetriával, mert a természetben majdnem minden szimmetrikus minta kevésbé szimmetrikus, mint az őt létrehozó okok. Honnan származnak a természet mintái, mi a szimmetria? Az egyik legismertebb szimmetrikus forma, amelyben egész életünket töltjük: az emberi test „kétoldali szimmetriát” mutat, azaz a bal fele (majdnem) ugyanolyan, mint a jobb. Az emberi alak kétoldali szimmetriája csak hozzávetőleges: a szív nem középen van, és az arc két fele sem azonos, de ez a forma mégis közel áll a tökéletes szimmetriához.

A kétoldali szimmetria azt jelenti, hogy a bal oldalt egy tükörrel megtükrözve a jobb oldalt kapjuk. Világunk alapjában véve tükör-szimmetrikus, mondják a fizikusok. Más szóval: csak két olyan irány van, amelyben egy adott jelenség tökéletesen egyformán mehet végbe. S hogy bal-jobb, elől-hátul, fent-lent az elnevezés, kizárólag attól függ, hogyan határozzuk meg mi magunk a saját helyzetünket a tér egy másik pontjához viszonyítva. Tehát nem mi, emberek voltunk azok, akik feltaláltuk a kétoldali szimmetriát, a világunk irányult jobbra és balra. Atomok és tejütrendszer, kristályok és geológiai képződmények, növények, állatok és emberek – mind-mind alá vannak vetve

ennek az általános érvényű alapelvnek.

Az építészetben és az alkalmazott művészetekben bőségesen találunk példákat a szimmetriára. Már az ősidőkben feltűnt az embernek, hogy szemünk az alakok és formák, illetve a vonalak és színfoltok bizonyos kombinációit kellemesnek érzi.

Arisztotelész, anélkül, hogy alkalma lett volna távcsövet használni, egyes-egyedül azon az alapon tulajdonított gömb alakot a csillagoknak, hogy valamennyi mértani idom közül csak a gömb az abszolút szimmetrikus, és ezért a legalkalmasabb az isteni tökéletesség kifejezésére.

A szimmetriát már az őskori ember sziklarajzain is felismerhetjük: a fenyőt egy függőleges vonallal és róla mindkét oldalon kiinduló rövid, ferde vonalakkal ábrázolták. Így rajzolják le a mai gyerekek is a karácsonyfát.

A **szimmetria** szó betű szerinti értelmében szabályosságot jelent. Tágabb értelemben minden olyan dolgot, amely a maga részleteiben arányos, kiegyensúlyozott, harmonikus, szimmetrikusnak nevezünk. Szorosabb értelemben a szó jelentése: ' kétoldali'.

A képzőművészek gyakran tudatosan kerülnek a tökéletes szimmetriát, hiszen ez nyugalmat, biztonságot jelent, az aszimmetria viszont mozgalmasságot és dinamikát sugároz. Az egyik szigorú rendet és rendezettséget, a másik tökéletlenséget és játékosságot jelent. Ha a szimmetria a szépséget jelenti, az aszimmetria a mozgást.

Csakhogy az élet szépségét éppen a mozgás teszi tökéletessé.

Remélem, ismét sikerült érdekességekkel meglepni Benneteket.

Tartsatok velem a következő számban is az „Óperencián túlra”!

Láposi Terka